

രാമചരിതം: രണ്ടാം പടലം
വ്യാഖ്യാ: ധന്യ എസ്. പണിക്കർ

രാമചരിതം: രണ്ടാം പടലം
വ്യാഖ്യാതാവ്: ധന്യ എസ്. പണിക്കർ
(മലയാളം: കവിത)

Editorial content © 2023, Dhanya S. Panikkar

The electronic versions have been created by making use of the production infrastructure of [River Valley Technologies](#).

The electronic versions were generated from sources marked up in [L^AT_EX](#) in a computer running GNU/LINUX operating system. PDF was typeset using [Xe_LAT_EX](#) from [T_EXLive](#) 2020 and the cloud framework, [Ithal \(ഇതൽ\)](#). The base font used was traditional script of Rachana, contributed by KH Hussain, et al. and maintained by [Rachana Institute of Typography](#). The font used for Latin script was [Linux Libertine](#) developed by Philipp H. Poll.

The electronic versions are released under the provisions of [Creative Commons Attribution ShareAlike](#) license for free download and usage.

[Rama and Sita in the forest](#), a painting by Anonymous. The image is taken from [Wikimedia Commons](#) and is gratefully acknowledged.

[Sayahna Foundation](#)

JWRA 34, Jagathy, Trivandrum, India 695014

URL: www.sayahna.org

രാമചരിതം: രണ്ടാം പടലം

രാമായണത്തിലെ യുദ്ധകാണ്ഡമാണ് രാമചരിതത്തിലെ പ്രതിപാദ്യം. രണ്ടാം പടലത്തിൽ സീതാസ്വേഷണാർത്ഥം ലങ്കയിലെത്തിയ ഹനുമാൻ താൻ ലങ്കയിൽ വെച്ചു സീതയെ കണ്ട കാര്യം ദുഃഖിതനായിരിക്കുന്ന ശ്രീരാമനോടും വാനര വീരന്മാരോടും പറയുന്നതാണ് സന്ദർഭം. ഹനുമാൻ പറയുന്നത് കേട്ട് സീതയെ കുറിച്ചാർത്ത് കണ്ണീരൊഴുക്കി ഭ്രാന്തനെപ്പോലെയായ രാമനെ സുഗ്രീവൻ യുദ്ധസന്നദ്ധനാക്കുന്നതിനായി ഉപദേശിക്കുന്നു. കുറ്റമറ്റ സുരക്ഷാസംവിധാനങ്ങളാൽ പരിപാലിക്കപ്പെടുന്ന നഗരമാണ് ലങ്കയെന്ന് ഹനുമാൻ സൂചിപ്പിക്കുന്നു. വാല്മീകി രാമായണം യുദ്ധകാണ്ഡത്തിലെ രണ്ടാം സർഗ്ഗം പ്രിയ വിരഹത്താൽ ദുഃഖിതനായ ശ്രീരാമനെ സുഗ്രീവൻ യുദ്ധസന്നദ്ധനാക്കുന്ന കഥയാണ് പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കുന്നത്. ഈ കഥ രണ്ടും മൂന്നും പാട്ടുകളിലായി രണ്ടാം പടലത്തിൽ രാമചരിതകാരൻ സംക്ഷേപിച്ചിരിക്കുന്നു. രാമചരിതകാരന്റെ സംക്ഷേപണ പാടവത്തിനും വർണ്ണനാചാതുരിക്കും ഉത്തമ ഉദാഹരണമാണ് രണ്ടാം പടലം.

പാട്ട് 1

മൈതിലി തന്നുടെ ചരിതമെല്ലാം
വാനരവീരന്മാരെക്കേട്ടു
ചെയ്ത നന്ദ നീ എന്റുരെത്തുത്തേൻമൊഴിയാളെ
നീനൈന്തിരുതു.
പെയ്ത കണ്ണനീരോടു കൂടപ്പേപ്പടിന്റുരചനെത്തൊഴു
തണൈതു
കൈതവമേതുമില്ലാത വീരൻ കപി
കലത്തരചർക്കമരചൻ ചൊന്നാൻ.

ലങ്കയിൽ ചെന്ന് സീതയെ കണ്ട ഹനുമാൻ ആ വൃത്താന്തങ്ങളെല്ലാം ചൊന്നതു കേട്ടപ്പോൾ “നീ ചെയ്തത് നന്നായി” എന്നു പറഞ്ഞ് അതീവ ദുഃഖത്തോടെ സന്ദരിയായ സീതയെപ്പറ്റി ചിന്തിച്ചു കണ്ണീരൊഴുക്കി ദുഃഖഭാരം കൊണ്ടു ഭ്രാന്തനെപ്പോലെയായിത്തീർന്ന ശ്രീരാമനോട് കാപട്യമേതുമില്ലാതെ തൊഴുത കൊണ്ട് കപികുല രാജാക്കന്മാരുടെ രാജാവായ സുഗ്രീവൻ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു.

കുറിപ്പ്

നീനൈത്ത് – വിചാരിച്ച്
പേപ്പടിന്റ – വിഷമിച്ചിരിക്കുന്ന

പാട്ട് 2

അരചർകൾകോനേ, മേന്മേലതും തുയർ
പിടിത്തീവണ്ണം
പുരികഴലാളെ നണ്ണിപ്പോക്കുവതല്ല കാലം
ഇരുപതു കരങ്കൾ തങ്കമിലകൈ
വേന്തനെയൊരിക്കാൽ
കരുതുക; കളക ചോകം കൈക്കൊൾക
കോപമിപ്പോൾ

രാജാധിരാജ, വർദ്ധിച്ച ദുഃഖത്തോടെ സന്ദരിയായ സീതാദേവിയെക്കുറിച്ച് വിചാരിച്ച് കാലം കഴിക്കാതെ ഇരുപതു കരങ്ങളുള്ള ബലവാനായ ലങ്കാധിപനെ ഒരു പ്രാവശ്യം മനസ്സിലോർക്കുക. എന്നിട്ടു മനസ്സിലെ ദുഃഖത്തെ ഉപേക്ഷിച്ച് കോപം കൈക്കൊണ്ടാലും.

കുറിപ്പ്

അതും തുയർ – കഠിന ദുഃഖം.
ചോകം – ശോകം.

പാട്ട് 3

കൈക്കൊൾക കോപത്തോടെ കതിർവിലുമ്പും,
തെക്കി-
ന്റിക്കിനു നടക്കുമാറ്റ തിരുവുള്ളമാവുതാക
ഇക്കണ്ട പട തടുപ്പാൻ ഏഴി രണ്ടലകിലുമിപ്പോ-
ഴൊക്കിലുമരിപ്പമെന്റാൽ ഒരു
വരാരുലകിലുള്ളോർ.

തിളങ്ങുന്ന വിലും അമ്പും കോപമുൾക്കൊണ്ടു കൈക്കൊള്ളാൻ സുഗ്രീവൻ ശ്രീരാമനെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു. എന്നു മാത്രമല്ല എത്രയും വേഗം ദക്ഷിണദിക്കിലേക്കു പോകുവതിനുള്ള കല്പന നല്ലതും വേണം എന്നും സുഗ്രീവൻ ആവശ്യപ്പെടുന്നു. ഏഴു രണ്ടലകിലുമുള്ളവർ-14 ലോകങ്ങളിലുള്ളവർ-ഒത്തുചേർന്നാൽ പോലും ഈ വാനരപ്പടയെ തടുക്കുക എന്നതു പ്രയാസകരമാണ്. അങ്ങനെയുള്ള നമ്മളെ തടുക്കാൻ ഈ ലോകത്ത് ആരാണുള്ളത്?

കുറിപ്പ്

കതിർ വിലു – തിളങ്ങുന്ന വിലു
അരിപ്പം – പ്രയാസം.

പാട്ട് 4

ഒരുവരാരുലകിൽ നിന്നോടൊപ്പമുള്ളവരെൻറെല്ലാം ഉരെമികും ചുക്കിരീവനുണർത്തിനവനന്തരത്തിൽ അരചർകോനനമൻ തന്നോടണിപുകഴിലിലങ്കവേന്തൻ ചരിതവും നകരിലുള്ള ചമയവും നീ ചൊല്ലെൻറാൻ.

അങ്ങേയ്ക്കു തുല്യമായി ആരാണ് ഈ ലോകത്തുള്ളത് എന്ന് പ്രശസ്തി ഏറെയുള്ള സുഗ്രീവൻ പറയുന്ന അവസരത്തിൽ രാജാക്കന്മാരുടെ രാജാവായ ശ്രീരാമൻ ഹനുമാനോട് “കീർത്തിമാനായ ലങ്കാധിപന്റെ ചരിതവും ലങ്കാനഗരിയിലെ ഒരുക്കങ്ങളെക്കുറിച്ചും നീ എന്നോട് പറഞ്ഞാലും” എന്ന് ആവശ്യപ്പെടുന്നു.

കുറിപ്പ്

ഉരെമികും — പ്രശസ്തിയേറെയുള്ള
അനമൻ — ഹനുമാൻ

പാട്ട് 5

ചൊല്ലിനാനവനിലങ്ക ചുഴൻറുള്ള കിടങ്ങിടം കൊണ്ടില്ല കീഴൊടുക്കമേതും, ഇടകലർത്തിടവിടാതെ നല്ല വാൾ, കുന്തം, ചൂലം, നറുന്തെളികടൈന്ത നൂറ്റിക്കൊല്ലിയെൻറിവ നിറുത്തിക്കൊടുപ്പമാണ്ടിരിപ്പതേഴും.

ഹനുമാൻ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു. ലങ്കയ്ക്കു ചുറ്റുമുള്ള കിടങ്ങുകൾ അതിവിസ്തൃതവും ആഴമേറിയതുമാണ്. അതിന്റെ കീഴ്ഭാഗം അവസാനമില്ലാത്തതാണ്. അത്രമാത്രം ആഴമേറിയ കിടങ്ങുകളാണ് അവിടെയുള്ളത്. വാൾ, കുന്തം, ശൂലം, നല്ലതു പോലെ ചാണയ്ക്കു പിടിച്ച് രാകിയും മുർച്ച വരുത്തിയും വെടിപ്പാക്കിയ നൂറ്റിക്കൊല്ലി എന്നിവ ഇടകലർത്തി നിർത്തിയിട്ടുള്ള ഏഴു കിടങ്ങുകൾ ലങ്കയ്ക്കു ചുറ്റിനുമുണ്ട്.

കുറിപ്പ്

നൂറ്റിക്കൊല്ലി — നൂറു പേരെ ഒറ്റയടിക്ക് കൊല്ലാൻ കഴിയുന്ന ആയുധം. സംസ്കൃതത്തിൽ ശതഘ്നിയെന്നു പേര്.

പാട്ട് 6

ഏഴിനുമുള്ള കടപ്പാനി എന്തിരപ്പാലം ചുറ്റും, കീഴറ്റമവ നിന്നെന്താൽ കേവലം പകയോരെല്ലാം കോഴയറ്റതു കിഴക്കിൻ കോപുരം കാപ്പാൻ നില-ശ്രീയെയെക്കലക്കാം വീരരൊരു ഒരു പതിനായിരം കാൺ.

ഏഴു കിടങ്ങുകൾ കടക്കുന്നതിനായി ചുറ്റും യന്ത്രപ്പാലങ്ങളുണ്ട്. അവയെക്കുറിച്ച് വിചാരിച്ചാൽ തന്നെ ശത്രുക്കൾ മനസ്സാന്നിധ്യമില്ലാത്തവരായിത്തീരും. കുറ്റമറ്റ കിഴക്കേ ഗോപുരം കാക്കാൻ ഭൂമിയെപ്പോലും വിറപ്പിക്കാൻ പര്യാപ്തരായ പതിനായിരം വീരന്മാർ കാവലുണ്ടെന്നറിഞ്ഞാലും.

കുറിപ്പ്

എന്തിരപ്പാലം — യന്ത്രപ്പാലം
കോഴയറ്റ — കുറ്റമറ്റ
കോപുരം — ഗോപുരം

പാട്ട് 7

ഒരു പതിനായിരത്തോടൊരുത്തനേ പോർചെയ്യാവ-
തിരുപതിനായിരം തെക്കിരട്ടിയുണ്ടതിൽ വടക്കോ മുരണൊടു കാപ്പാൻ ചെമ്മേ മുപ്പതിനായിരം വൻ-പരവയും കലക്കാം വീരർ പച്ചിമതിചെയ്യുളേതും.

തുടർന്ന് ഹനുമാൻ നാലു ദിക്കിലും യുദ്ധസന്നദ്ധരായി നില്ക്കുന്ന ലങ്കയിലെ പടയാളികളെക്കുറിച്ചാണ് പറയുന്നത്.

ഒരു പതിനായിരം പേരോട് യുദ്ധം ചെയ്യാൻ ഒരുത്തൻ എന്ന കണക്കിൽ ഒറ്റയ്ക്കു നിന്നു പോരാടാൻ കഴിവുള്ള ഇരുപതിനായിരം വീരന്മാരെയാണ് തെക്കേ ഗോപുരത്തിൽ വിന്യസിച്ചിരിക്കുന്നത്. വടക്കേ ഗോപുരത്തിലാകട്ടെ അതിന്റെ ഇരട്ടി വീരന്മാരെയാണ് വിന്യസിച്ചിരിക്കുന്നത്. പടിഞ്ഞാറേ ദിക്കിൽ വൻ സമുദ്രത്തെപ്പോലും ഇളക്കിമറിക്കാൻ കഴിവുള്ള മുപ്പതിനായിരം വീരന്മാരാണ് ശക്തിയോടെ ലങ്ക കാക്കാൻ നിലകൊള്ളുന്നത്.

കുറിപ്പ്

പോർ — യുദ്ധം
മുരണൊടു — ശക്തിയോടെ
ചെമ്മേ — നേരേ
പരവെയെക്കലക്കാം വീരർ — സമുദ്രത്തെ ഇളക്കിമറിക്കാൻ തക്ക ശേഷിയുള്ള വീരന്മാർ
പച്ചിമതിചെയ്യുളേതും — പശ്ചിമദിക്കിലുള്ള.

പാട്ട് 8

തിചൈകളിലേതിൽ പാതി തിന്മചേർ
നടുവുകാപ്പാൻ,
മചകരയതിലിരട്ടി മന്ദിരചാല കാപ്പാൻ
കുചൽ മികം മയനാചാരി കവേരൻ ചമൈത്ത
കോയിൽ
തെചമുകനിരിപ്പതെൻറാൽ
ചമയമാരതിനരൈപ്പോർ?

തുടർന്ന് ഹനമാൻ ലങ്കയിൽ നഗരമധ്യത്തിലുള്ള സുരക്ഷാ സംവിധാനത്തെക്കുറിച്ചാണ് പറയുന്നത്. ഉറപ്പുള്ള നഗരമധ്യം സംരക്ഷിക്കുന്നതിനായി എല്ലാ ദിക്കിലുമുള്ളതിന്റെ പകുതി എണ്ണം വീരന്മാരാണ് നിലകൊള്ളുന്നത്. അതിന്റെയിരട്ടി വീരന്മാരെയൊണ് മന്ത്രശാല കാത്തു സംരക്ഷിക്കുന്നതിനു നിയോഗിച്ചിരിക്കുന്നത്. പ്രഗത്ഭനായ അസുരശില്പി മയൻ കബേരൻ വേണ്ടി ചമച്ച കൊട്ടാരത്തിലാണ് ദശമുഖൻ - രാവണൻ - വസിക്കുന്നത് എന്നു പറഞ്ഞാൽ അതിന്റെ ശില്പചാതുരിയെക്കുറിച്ച് പ്രത്യേകം പറയേണ്ടതുണ്ടോ?

വിശ്രവസിന്റെ പുത്രന്മാരാണ് കബേരനും രാവണനും. ധനികനായ കബേരനിൽ നിന്ന് രാവണൻ കവർന്നെടുത്തതാണ് ലങ്കാപുരിയും പുഷ്പകവിമാനവും.

കുറിപ്പ്

- തിചൈ - ദിശ
- തിഞ്ചൈ - ഉറപ്പുള്ള
- മചകറ - മയക്കമില്ലാത്ത
- മന്തിരശാല - മന്ത്രശാല
- തചമുകൻ - ദശമുഖൻ - രാവണൻ
- കവേരൻ - കബേരൻ
- ചമൈത്ത - ചമച്ച/നിർമ്മിച്ച
- കോ - രാജാവ്
- ഇൽ - ഇല്ലം, വീട്
- കോയിൽ - കൊട്ടാരം

പാട്ട് 9

ഉരൈപ്പതാർ കണ്ടുമീണ്ടോരുതിയും നകരിതനിൽ
ഇരിപ്പവർ പെരിപ്പമെങ്കുമിടകലർത്തിടവിടാതെ,
നിരൈക്കോരോ പാടേ ചാടും നിച്ചാചരർ പെരിപ്പം
പിന്നാ
യുരൈക്കലാമതിർക്കു മുന്നലുഴറിയൊൻറുരൈപ്പൻ
വീരാ.

ലങ്കയുടെ സ്ഥിതിവിശേഷത്തെ കുറിച്ച് ഹനമാൻ ആശ്ചര്യപ്പെടുന്നു. ആർക്കാണ് ലങ്ക കണ്ടു തിരിച്ചുവന്നിട്ട് അതിന്റെ ഉറപ്പിനെക്കുറിച്ചും നഗരത്തിലെ ജനപ്പെരുപ്പത്തെക്കുറിച്ചും പറയാൻ സാധിക്കുക? (ആർക്കും അതിന് കഴിയുകയില്ല എന്ന് ഹനമാൻ സൂചിപ്പിക്കുന്നു. സുശക്തമായ ലങ്കയിൽ അപരിചിതരായവർക്ക് കടന്നുചെല്ലാനോ ആ നഗരം കണ്ടു തിരിച്ചു വന്ന് അതിനെക്കുറിച്ച് പറയാനോ സാധിക്കുകയില്ല എന്നു സാരം). എന്നാൽ ഇടകലർന്ന് നിരന്തരമായി സൈന്യ നിരയുടെ ഓരോഭാഗത്തു നിരന്തര പരിശീലനത്തിന്റെ ഭാഗമായി അഭ്യാസങ്ങൾ നടത്തുന്ന രാക്ഷസന്മാരുടെ പെരുമ - കീർത്തി - ക്റിച്ച് പിന്നെപ്പറയാം. അല്ലയോ വീരാ, അതിനു മുന്നേ വിഷമത്തോടെ മറ്റൊരു കാര്യം പറയാം.

കുറിപ്പ്

- ഉരൈപ്പതാർ - ആരാണ് പറയുക?
- കണ്ടുമീണ്ടോർ - കണ്ടിട്ടു മടങ്ങിവന്നവർ
- ഉറുതി - ഉറപ്പ്
- നകരി - നഗരി
- നിരൈക്ക് - നിരയായി
- ഉരൈക്കലാം - പറയാം

പാട്ട് 10

വീരർ തൻ മണിവിളക്കേ,
മെൻമൊഴിയാളെക്കാണാ-
നാരെനക്കതകവോരെൻറകമഴൻറുഴൻറ നേരം
താരിടെ മണം പുണർത്തു തരുനീരെ തടൈതു
പായ്ത്ത
മാരുതതേവൻ വന്തു വഴിയിതെൻറരുളിച്ചെയ്താൻ.

ഹനമാൻ ശ്രീരാമനോട് ഇപ്രകാരം പറയുന്നു: അല്ലയോ വീരന്മാർക്ക് മണിവിളക്കായുള്ളവനേ, മൃദുമൊഴിയാളായ സീതാദേവിയെക്കാണാൻ ആരാണ് എന്നെ സഹായിക്കുക എന്നു വ്യസനിച്ച് ഉഴന്നപ്പോൾ പൂക്കളുടെ മണം വഹിച്ച കൊണ്ട് തരുനീരുകളിൽ തട്ടിത്തടഞ്ഞ് മന്ദമായി വീശിയ മാരുതദേവൻ വന്ന് ഇതാണു വഴിയെന്ന് അരുളിച്ചെയ്യുകയുണ്ടായി.

കുറിപ്പ്

- മെന്മൊഴിയാൾ - മൃദുവായ മൊഴിയോടു കൂടിയവൾ
- ഉതകവോർ - സഹായമായിത്തീരുന്നവർ
- അഴന്റ് - സങ്കടപ്പെട്ട്
- വഴിയിതെൻ - വഴിയിതെന്ന്

അദ്ധ്യാത്മ രാമായണത്തിൽ ഈ സന്ദർഭം ഇങ്ങനെ ആവിഷ്കരിച്ചിരിക്കുന്നു.

കസുമചയ സുരഭിയോടു പവനനതി ഗുഡമായ്
കൂടെത്തടഞ്ഞു കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയുടൻ.

പാട്ട് 11

അരുൾ ചെയ്തു വഴിയേ പോയ് നല്ലചോകമാവനിക
പൂക്കു
നീരെ പലവായ്ച്ചുഴൻറ നിച്ചാചരിമാർക്കുമുള്ളിൽ
ഒരു പെരുമരമതിൻകീഴുടൽ പൊടിയണിതു കമ്പി-
ട്ടുവൈയർ മണിയെക്കണ്ടനകലവേയിരുന്തവാറ്.

തുടർന്ന് ഹനമാൻ സീതയെ കണ്ട വൃത്താന്തം അറിയിക്കുന്നു.

വായുഭഗവാൻ കാട്ടിത്തന്ന വഴിയേ പോയി മനോഹരമായ അശോകവനികയിൽ പ്രവേശിച്ച് നിരനിരിക്കുന്ന രാക്ഷസിമാരാൽ ചുറ്റപ്പെട്ട് ഒരു വലിയ മരത്തിന്റെ ചുവട്ടിൽ ശരീരമാസകലം പൊടിയണിഞ്ഞ് അതീവ ദുഃഖിതയായി കമ്പിട്ടിരിക്കുന്ന സുന്ദരീരത്നമായ സീതാദേവിയെ വളരെ അകലെയിരുന്ന് ഞാൻ കണ്ടു.

കുറിപ്പ്

- നല്ലചോകമാവനിക - അഴകുള്ള അശോകവനിക.
- അരുവൈയർ മണി - സുന്ദരീരത്നം

ധന്യ എസ്. പണിക്കർ

മഹാരാജാസ് കോളേജ് മല
യാള വിഭാഗം അദ്ധ്യാപിക.

പിൻകുറിപ്പ്

- മുപ്പതു മുതൽ നാല്പതു മിനിറ്റിനകം വായിച്ചു തീർക്കാവുന്ന ഉള്ളടക്കമാണ് സായാഹ്ന പുറത്തിറങ്ങുന്ന ഈ ഫോൺ പിഡിഎഫുകളിൽ ഉള്ളത്. ഇതു വായിക്കുവാനായി ഒരിക്കലും ഒരു കമ്പ്യൂട്ടറോ ഡെസ്ക്ടോപ്പ് ആപ്ലിക്കേഷനുകളോ ആവശ്യമില്ല.
- ആധുനിക മനുഷ്യന്റെ സന്തതസഹചാരിയായ സ്മാർട്ട് ഫോണുകളുടെ സ്ക്രീനിൽ തന്നെ വായിക്കുവാൻ തക്ക രീതിയിലാണ് ഈ പിഡിഎഫുകൾ വിന്യസിച്ചിരിക്കുന്നത്. ഫോണിന്റെ വീതിക്കു നിജപ്പെടുത്തിയ രീതിയിലാണ് മാർജിനുകൾ ചിട്ടപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നത്.
- പിഡിഎഫ് പ്രമാണങ്ങൾ വായിക്കുവാനുള്ള പ്രയോഗങ്ങൾ എല്ലാതരം സ്മാർട്ട്ഫോണുകളിലും ഇന്ന് ലഭ്യമാണ്. എന്നിരിക്കിലും സൗജന്യമായി കിട്ടുന്ന അഡോബി അക്രോബാറ്റ് റീഡർ ആണ് ഇവയിൽ ഏറ്റവും മുന്തിയത്. അതുകൊണ്ട് അഡോബി റീഡർ ഇൻസ്റ്റാൾ ചെയ്യുകയും അതിൽ ഈ ഫോൺ പിഡിഎഫുകൾ വായിക്കുകയും ചെയ്യുക.
- സ്വതന്ത്രപ്രസാധനം ആഗ്രഹിക്കുന്ന/ഇഷ്ടപ്പെടുന്ന ആർക്കുവേണമെങ്കിലും സായാഹ്നയിലൂടെ സ്വന്തം കൃതികൾ പ്രസാധനം ചെയ്യാവുന്നതാണ്. 30 മുതൽ 60 മിനിറ്റുകൾക്കകം വായിച്ചുതീർക്കാവുന്ന ഉള്ളടക്കം - കഥകൾ, അനുഭവക്കുറിപ്പുകൾ, ലേഖനങ്ങൾ, അഭിമുഖങ്ങൾ, സിനിമാനിരൂപണങ്ങൾ, കവിതകൾ - എന്നു തുടങ്ങി എന്തുവേണമെങ്കിലും അയയ്ക്കാവുന്നതാണ്. അയയ്ക്കേണ്ട വിലാസം: [<editors@sayahna.org>](mailto:editors@sayahna.org).
- പ്രതികരണങ്ങൾ [<editors@sayahna.org>](mailto:editors@sayahna.org) എന്ന ഇമെയിലിലേയ്ക്ക് അയയ്ക്കുകയോ, ഈ **വെബ് പേജിൽ** കമന്റുകളായി ചേർക്കുകയോ ചെയ്യുക. നിർദ്ദേശങ്ങളും വിമർശനങ്ങളും എപ്പോഴും സ്വീകാര്യമാണ്. അവ സായാഹ്നപ്രവർത്തകർക്ക് കൂടുതൽ ഉത്തേജനം നൽകുന്നതാണ്.